

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

Альтернативістика – галузь дослідження майбутнього, що охоплює можливі шляхи переходу від існуючої до альтернативної світової цивілізації, здатної подолати глобальні проблеми сучасності на основі «чистої» енергії (енергія Сонця та її похідні), сталого розвитку в сенсі відновлення порушених геобалансів, демілітаризації, екологізації та гуманізації суспільства; метод прогнозування, який заснований на побудові кількох можливих (альтернативних) сценаріїв розвитку подій у майбутньому.

Аналіз адекватності прогнозної моделі – дослідження ступеню відповідності прогнозної моделі об'єкту прогнозування за достовірністю і точністю.

Аналіз динаміки об'єкта прогнозування – виявлення і оцінка характеристики динаміки розвитку об'єкта прогнозування.

Аналіз структури об'єкта прогнозування – дослідження, яке проводиться з метою виявлення складу та взаємозв'язків елементів об'єкта прогнозування відповідно до завдань прогнозу.

Антиципація – здатність системи в тій або іншій формі передбачувати розвиток подій, явищ, результатів дій; здатність людської свідомості до випереджального відображення дійсності.

Верифікація інверсна – верифікація прогнозу шляхом, перевірки адекватності прогностичної моделі на ретроспективному періоді.

Верифікація компетентним експертом – верифікація прогнозу шляхом порівняння з думкою найбільш компетентного експерта.

Верифікація консеквентна (дублююча) – верифікація прогнозу шляхом аналітичного або логічного виведення прогнозу з раніше отриманих прогнозів.

Верифікація непряма – верифікація прогнозу шляхом його зіставлення з прогнозами, отриманими з інших джерел інформації.

Верифікація повторним опитуванням – верифікація прогнозу шляхом використання додаткового обґрунтування або зміни експертом його думки, яка відрізняється від думки більшості.

Верифікація прогнозу – оцінка обґрунтованості, достовірності і точності прогнозу.

Верифікація пряма – верифікація прогнозу шляхом його розробки методом, відмінним від первинного використання.

Верифікація урахуванням помилок – верифікація прогнозу шляхом виявлення та обліку джерел регулярних помилок прогнозу.

Вірогідність прогнозу – оцінка ймовірності здійснення прогнозу для заданого інтервалу часу.

Гіпотеза – наукове припущення, яке висувається для пояснення якогось явища і яке вимагає підтвердження (оцінки) на досвіді і теоретичного

обґрунтування для того, щоб стати достовірною науковою теорією. На рівні гіпотези, як правило, надаються якісні характеристики про розвиток досліджуваного об'єкта, загальні його закономірності та риси.

Горизонт прогнозування – крайній термін, для якого прогноз дійсний з заданою точністю.

Далекострочковий прогноз – прогноз з періодом випередження понад 15 років (перспективи змін занадто приблизні і невизначені).

Джерело експертної інформації – джерело інформації про об'єкт прогнозування, має своїм змістом експертні оцінки, необхідні для досягнення мети прогнозу.

Джерело фактографічної інформації – джерело інформації про об'єкт прогнозування, має своїм змістом фактичні дані, необхідні для досягнення мети прогнозу.

Дельфійський метод – метод колективної експертної оцінки, заснований на виявленні узгодженої оцінки експертної групи шляхом їх автономного опитування в кілька турів, що передбачає повідомлення експертам результатів попереднього туру з метою додаткового обґрунтування оцінки експертів в подальшому турі.

Дерево цілей – метод прогнозування, що позначає розчленовування загальної мети на більш конкретні, які дозволяють бачити безліч приватних цілей, їх субординацію в єдності із загальним завданням, з вирішенням головної мети.

Динамічний ряд – часова послідовність ретроспективних і перспективних значень змінної об'єкта прогнозування.

Дисконтування інформації – зменшення інформативності ретроспективних значень змінних об'єкта прогнозування в міру віддалення моментів їх виміру в минуле; зважування інформації за ступенем значущості для побудови точних і надійних прогнозів.

Довгостроковий прогноз – прогноз з періодом випередження від 5 до 15 років (на перспективу серйозних якісних змін).

Достовірність прогнозу (надійність прогнозу) – оцінка ймовірності здійснення прогнозу для заданого довірчого інтервалу.

Екзогенна змінна об'єкта прогнозування – значуща змінна об'єкта прогнозування, яка обумовлена впливом певної сукупності зовнішніх змінних (факторів).

Експерт – кваліфікований фахівець з конкретної проблеми, який запрошується для винесення оцінки щодо об'єкта прогнозування.

Експертна оцінка – судження експерта або експертної групи щодо поставленого завдання прогнозу.

Експертна група – колектив експертів, сформований за певними правилами для вирішення поставленого завдання прогнозу.

Експертний метод прогнозування – метод, що базується на експертній інформації, на широкому залученні найбільш компетентних експертів і

постійному підвищенні їхньої кваліфікації та відповідальності за експертизу.

Екстраполяція – метод наукового дослідження, що полягає в поширенні висновків, отриманих з спостереження над однією частиною явища, на іншу частину його.

Ендогенна змінна об'єкта прогнозування – значуща змінна об'єкта прогнозування, яка відображує його власні (внутрішні) якості.

Етап прогнозування – частина процесу розробки прогнозу, що характеризується своїми завданнями, методами і результатами.

Ефект Едипа – можливість самоздійснення або саморуйнації прогнозу, якщо до цього процесу долучається діяльність людини, протягом якої реалізуються позитивні очікування або ліквідуються застереження та загрози; мається на увазі, що саме усвідомлення і розуміння певної (передусім небезпечної) перспективи призводить до того, що суспільство зосереджується на цьому явищі і цілеспрямованими рішеннями вживає заходів, щоб прогноз здійснився або не здійснився; «ефект Едипа» носить назву за ім'ям давньогрецького царя Едипа, який дізнався від одного оракула про своє майбутнє: що, вбивши свого батька, він одружиться на своїй матері, у нього будуть діти, яких проклянуть боги і люди; тож Едип намагався запобігти пророцтва, однак доля виявилася сильнішою, і він здійснив усі передбачені незворотні помилки.

Ефект Пігмаліона (ефект Розенталя) – синонім самоздійснюваного прогнозу; психологічний феномен (обгрунтував і дав таку назву америк. психолог Роберт Розенталь у 1966р.), який полягає у тому, що очікування людини реалізації пророцтва в багатьом визначають характер його дій та інтерпретацію реакцій оточуючих, що і провокує самоздійснення пророцтва, тобто людина настільки впевнена у правильності якоїсь інформації і мимоволі діє таким чином, що ця інформація отримує фактичне підтвердження; за давньогрецькою легендою Пігмаліон (був царем Кіпру і скульптором) зробив скульптуру Галатеї настільки прекрасною, що сам закохався в неї і умолив богів оживити її, що вони і зробили на його прохання.

Завдання на прогноз – документ, що визначає цілі і завдання прогнозу і регламентує порядок його розробки; містить підставу для розробки прогнозу (постанова, наказ тощо), визначення об'єкта прогнозування, його основних характеристик, параметри прогнозу, організаційні заходи, дані про фінансування та матеріальне забезпечення, координаційний план та етапність розробки прогнозу.

Значуща змінна об'єкта прогнозування – змінна об'єкта прогнозування, яка є суттєвою для опису об'єкта відповідно до завдань прогнозу.

Імітація – побудова математичних моделей з метою навчання та верифікації рішень як результатів прогнозного дослідження.

Інерційність – припускає збереження притаманних соціально-економічним явищам та процесам тенденцій і закономірностей минулого і сьогодення в майбутньому.

Інтуїтивний підхід до майбутнього – передбачення майбутнього за допомогою інтуїції, на підсвідомому рівні, шляхом «виходу» за межі досвіду через «осяяння» або узагальнення в образній формі непізнаних зв'язків та закономірностей; інтуїція може бути заснована на життєвому досвіді або на досвіді глибокої аналітичної роботи в якійсь конкретній галузі знання.

Інформаційний масив – сукупність даних про об'єкт прогнозування, наведених у систему у відповідності з метою прогнозу і методами прогнозування.

Каузальне моделювання – установлення причинно-наслідкових зв'язків відомих фактів; виходить з того, що поведінка залежної змінної у майбутньому не залежить вирішальним чином від минулих трендів і не може бути передбачена тільки на їх підставі, а залежить від великої кількості й інших факторів.

Квантифікація (лат. quantum) – процедура додання змістовним одиницям вимірювання кількісного позначення з метою подальшої математичної обробки даних.

Коригування прогнозу – уточнення прогнозу на підставі результатів його верифікації і / або на підставі додаткових матеріалів і досліджень.

Короткостроковий прогноз – прогноз з періодом випередження від 1 місяця до 1 року (розраховується на перспективу кількісних змін) .

Метод (грец. methodos) – це шлях пізнання; являє собою спосіб досягнення будь-якої мети, вирішення певного завдання, сукупність прийомів дослідження; підхід до вивчення будь-чого; це логічна схема аналізу в дослідженні; свідомий спосіб досягнення результату, здійснення певної діяльності; система формалізованих правил збору, обробки та аналізу доступної інформації. У більш широкому сенсі науковий метод є підтверджена досвідом теорія, яка виконує функцію примноження знання та спрямована на отримання нового знання.

Метод аналогії – загальнонауковий логічний метод, за допомогою якого на основі подібності предметів за будь-якими властивостями, ознаками чи стосунками формулюється припущення про наявність зазначених властивостей, ознак або відносин у явища, яке виступає об'єктом прогнозування.

Метод прогнозування – спосіб дослідження об'єкта прогнозування, спрямований на розробку прогнозів .

Метод історичної аналогії – метод прогнозування, заснований на встановленні і використанні аналогії об'єкта прогнозування з однаковим за природою об'єктом, випереджаючим перший у своєму розвитку.

Метод колективної генерації ідей – метод колективної експертної оцінки, заснований на стимулюванні творчої діяльності експертів шляхом спільного обговорення конкретної проблеми.

Метод експертних комісій – метод колективної експертної оцінки, що полягає в спільній роботі об'єднаних у комісію експертів, які розробляють документ про перспективи розвитку об'єкта прогнозування.

Методика прогнозування – сукупність спеціальних правил і прийомів розробки конкретних прогнозів. Вона складається з наступних етапів дослідження: 1) передпрогнозна орієнтація - визначення об'єкта, предмета дослідження, проблем, цілей, завдань, часу проведення, робочих гіпотез, використовуваних методів, структури й організації дослідження; 2) прогнозний фон (тло) - збирання даних, що впливають на розвиток об'єкта. До них відносять прийняті рішення, нові документи, безпосередні події тощо, при цьому враховуються процеси в суміжних непрофільних галузях; 3) вихідна модель - узагальнене бачення об'єкта в системі основних показників, параметрів, що відображають його характер і структуру; 4) пошуковий прогноз – проекція вихідної моделі в майбутнє з урахуванням факторів прогнозного фону з метою виявлення проблем, що потребують вирішення; 5) нормативний прогноз – проекція вихідної моделі в майбутнє відповідно до заданих цілей та норм за заданими критеріями; 6) оцінка ступеня вірогідності та уточнення прогностичних моделей через систему експертного опитування; 7) вироблення рекомендацій при підготовці оптимального рішення на основі зіставлення прогностичних моделей.

Методологія – галузь знань про структуру, логічну організацію, методи та засоби діяльності.

Модель – система або матеріальна, або така, що мисленнєво представляється, яка відображує і відтворює об'єкт дослідження; в іншому значенні розуміється як об'єкт, що відтворює, імітує будову, функції, дії будь-якого іншого об'єкта, пристрою; образ, аналог, схема якогось фрагмента реальності - оригіналу.

Моделювання – відтворюваність основних характеристик досліджуваного об'єкта на іншому об'єкті, спеціально створеному для цих цілей.

Мозкова атака – колективна оцінка, регламентована особливими правилами, заснована на стимулюванні творчої діяльності експертів шляхом спільного обговорення проблеми.

Надійність прогнозу – міра якості прогнозу, що характеризує ймовірність того, що прогноз виправдовується.

Наукове передбачення – випереджальне відображення дійсності, засноване на пізнанні законів природи, суспільства і мислення.

Нормативне прогнозування – визначення можливих шляхів розвитку об'єкта на основі заздалегідь заданих норм, ідеалів, цілей.

Нормативний прогноз – прогноз, змістом якого є визначення шляхів і термінів досягнення можливих станів об'єкта прогнозування в

майбутньому, прийнятих в якості мети; його завдання: 1) продемонструвати найбільш бажані (або, навпаки, небажані) для даного суб'єкта політики альтернативи розвитку; 2) виявити фактори, тенденції, суб'єктів, на які заданий суб'єкт політики може впливати з метою реалізації найбільш сприятливих альтернатив (або запобігти найменш сприятливим наслідкам).

Обґрунтованість прогнозу – ступінь відповідності методів та вихідної інформації об'єкту, цілям та завданням прогнозування.

Об'єкт прогнозування – процеси (явища, події), на які спрямовані пізнавальна та практична діяльність суб'єкта прогнозування.

Оперативний (поточний) прогноз – прогноз з періодом випередження до 1 місяця (не очікується ні якісних, ні кількісних змін).

Параметр об'єкта прогнозування – кількісна характеристика об'єкта прогнозування, яка є або приймається за постійну протягом періоду підстави і періоду випередження прогнозу.

Передбачення – визначення явищ природи і суспільства, що відносяться до майбутнього або невідомі зараз, але піддаються виявленню; випереджувальне відображення дійсності, засноване на пізнанні законів розвитку об'єкта або процесу (включає в себе і прогноз); судження про стан об'єкта в майбутньому, засноване на пізнанні закономірностей розвитку об'єкта. Існує в 3-х формах: наукове, ненаукове, емпіричне.

Період випередження прогнозу (прогнозований період, дальність прогнозу) – проміжок часу, на який розробляється прогноз .

Період підстави прогнозу – проміжок часу, на базі якого будується ретроспекція.

План – намічена на певний період часу робота з характеристикою її цілей, змісту, обсягу, а також методів, послідовності і термінів виконання; має директивний характер.

План у виборчій кампанії – комплексний системний документ, який відображує основні цільові орієнтири політичної організації щодо участі у формуванні органів влади і здійснення діяльності щодо ефективної реалізації політичних проектів та інших дій з метою отримання права формування даних органів влади; загальний (стратегічний) план виборчої кампанії являє собою документ, що відображує загальні стратегічні цілі організації у виборчій кампанії та основні аспекти діяльності щодо їх досягнення.

Повнота вихідної інформації – ступінь забезпеченості прогнозування достовірною вихідною інформацією.

Показники (об'єкта прогнозування) – якісні та кількісні характеристики окремих властивостей і станів соціальних об'єктів і процесів, сукупність яких відображає їх істотні особливості в статичній і динамічній.

Політичний проект – комплекс запланованих заходів, обмежених у часовому вимірі та ресурсах, спрямованих на вирішення певних політичних завдань

Помилка прогнозу – величина, що характеризує розбіжність між фактичними і прогнозними значенням показника. Має ту ж розмірність, що і прогнозований показник і залежить від масштабу зміни рівнів часового ряду.

Пошукове прогнозування – прогнозування можливого майбутнього на основі поточного розвитку об'єкта.

Пошуковий прогноз – прогноз, змістом якого є визначення можливих станів об'єкта прогнозування в майбутньому, його завдання: 1) продемонструвати альтернативи політичного розвитку, які можуть бути реалізовані з тією або іншою ймовірністю; 2) виявити фактори, тенденції, можливі дії суб'єктів, що впливають на реалізацію певної альтернативи розвитку.

Припущення – здогадка, попереднє міркування.

Презентистській підхід до майбутнього – ототожнення минулого і майбутнього часу з теперішнім часом.

Прийом прогнозування – одна або кілька математичних або логічних операцій, спрямованих на отримання конкретного результату в процесі розробки прогнозів.

Принцип альтернативності – принцип прогнозування, який вимагає розробки варіантів прогнозу, виходячи з особливостей робочої гіпотези, постановки мети (в нормативному прогнозуванні), завдань та варіантів прогнозного середовища.

Принцип безперервності – принцип прогнозування, який вимагає коригування прогнозу в міру надходження нових даних про об'єкт прогнозу або зміни зовнішніх факторів.

Принцип верифікації – принцип прогнозування, який вимагає визначення достовірності, обґрунтованості і точності прогнозу.

Принцип рентабельності прогнозування – принцип прогнозування, що вимагає перевищення економічного ефекту від використання прогнозу над витратами на його розробку

Принцип системності прогнозування – принцип прогнозування, що вимагає взаємопов'язаності і співпідпорядкованості прогнозів об'єкта прогнозування, прогнозного фону (тла) та інших важливих факторів.

Принцип узгодженості – принцип прогнозування, який вимагає узгодження нормативних і пошукових прогнозів різної природи і різного періоду випередження.

Провіденціалізм – розуміння історії як прояви зовнішніх по відношенню до неї божественних сил (провидіння).

Прогноз – науково обґрунтовані судження про можливі стани об'єктів в майбутньому та/або про ймовірні альтернативні шляхи і терміни їх

реалізації; багатоваріантна гіпотеза про можливі шляхи розвитку об'єкта, але разом з тим вона представляє собою найбільш обґрунтований і ймовірний вибір одного з можливих варіантів ходу подій.

Прогноз активний – прогноз, який впливає на об'єкт прогнозування; усі нормативні прогнози та ті пошукові, якщо вони стали підставою для початку розробки рішення з метою зміни ситуації.

Прогноз багатомірний – прогноз, який містить кілька якісних або кількісних характеристик об'єкта прогнозування.

Прогноз глобальний – прогноз, що стосується майбутнього всієї планети Земля та Людства в цілому.

Прогноз загальнодержавний – прогноз, що стосується держави в цілому; залежно від того, до кількох держав або частини держави стосуються прогнози, розрізняють: міждержавні, регіональні, міжрегіональні, локальні прогнози.

Прогноз комплексний – прогноз, який містить елементи пошукового і нормативного прогнозів.

Прогноз одномірний – прогноз, який містить одну якісну або кількісну характеристику об'єкта прогнозування.

Прогноз пасивний – прогноз, який не впливає на об'єкт прогнозування.

Прогноз політичний – науково обґрунтовані судження про можливі стани політичної системи (або окремих її об'єктів/суб'єктів) в майбутньому та/або про ймовірні альтернативні шляхи і терміни їх реалізації, що тісно пов'язано з можливістю оперативної реакції на них у вигляді політичних рішень.

Прогноз самоздійснюваний (ефект самореалізації, самоздійснення прогнозу) – прогноз, який має настільки сильний вплив, що справджується навіть за відсутності реальних передумов задля цього.

Прогноз самоспростовуваний – (ефект самоспростовування, самозаперечення, саморуйнації прогнозу) – прогноз, який не реалізується на практиці, проте саме в цьому і полягає його завдання; спрямований на те, щоб продемонструвати негативні наслідки здійснення одного з можливих варіантів розвитку політичної ситуації для того, щоб особи, які приймають рішення, могли зосередити на даній проблемі підвищену увагу і запобігти подібному розвитку подій.

Прогнозна альтернатива – один з прогнозів, що складає повну групу можливих взаємовиключних прогнозів.

Прогнозна екстраполяція – метод прогнозування, заснований на перенесенні в майбутнє тенденцій, що спостерігаються в минулому і зафіксованих у сьогоднішньому.

Прогнозний горизонт – максимально можливий період випередження прогнозу заданої точності; крайній термін, для якого прогноз дійсний із заданною точністю.

Прогнозний діагноз – етап прогнозування, на якому досліджується систематизований опис об'єкта прогнозування і прогнозного фону з метою виявлення тенденції їх розвитку та вибору (розробки) моделей і методів прогнозування.

Прогнозна інформація – відомості, знання, які отримані під час прогностичного дослідження, узагальнені та сформульовані.

Прогнозна модель – модель об'єкта прогнозування, дослідження якої дозволяє отримати інформацію про можливі стани об'єкта в майбутньому і (або) шляхи і терміни їх здійснення.

Прогнозна перспекція – етап прогнозування, на якому за результатами діагнозу розробляються прогнози об'єкта прогнозування і прогнозного фону, здійснюються верифікація і синтез прогнозів.

Прогнозна ретроспекція – етап прогнозування, на якому досліджується історія розвитку об'єкта прогнозування прогнозного фону з метою отримання їх систематизованого опису.

Прогнозна тенденція – узагальнена якісна характеристика напрямку розвитку об'єкта прогнозування.

Прогнозний фон (гло) – сукупність зовнішніх по відношенню до об'єкта прогнозування умов, суттєвих для вирішення завдання прогнозування.

Прогнозний експеримент – дослідження на прогнозних моделях шляхом варіювання характеристик об'єкта прогнозування, що входять в модель, з метою виявлення можливих припустимих і неприпустимих прогнозних варіантів і альтернатив розвитку об'єкта прогнозування.

Прогнозування соціальне – дослідження соціальної системи на більш глибокому рівні, що дає можливість передбачати, прогнозувати майбутнє та одночасно виступати як синтез різноманітних знань про суспільство.

Прогнозуюча інформація – інформація не тільки про стан системи, але й про тенденції її розвитку, про альтернативи, різні шляхи досягнення мети, про можливі зміни в майбутньому.

Прогностика – наукова дисципліна про закони прогнозування теорію і методику розробки прогнозів.

Програма – сукупність заходів, необхідних для вирішення політичних, науково-технічних, соціальних, соціально-економічних та інших проблем або будь-яких їхніх аспектів; це документ з чітко сформульованими цілями і завданнями, узгоджений за строками виконання, джерелами фінансування та конкретними виконавцями.

Проект – 1) рішення щодо конкретного заходу, об'єкта тощо, необхідного для реалізації того чи іншого аспекту програми. 2) модель (прообраз, прототип) об'єкта, явища або процесу.

Проект виборчий – комплекс заходів політичної організації щодо забезпечення ефективної її участі у виборах до органів державної влади і місцевого самоврядування; формою реалізації виборчого проекту політичної організації є виборча кампанія.

Проект соціальний – сконструйоване соціальне нововведення, мета якого є створення, модернізація або підтримання певних матеріальних/духовних цінностей.

Релігійний підхід до майбутнього – віра у те, що майбутнє визначається надприродними – божественними або містичними силами; особливістю цього підходу є те, що згідно з ним можна не тільки передбачити майбутнє (шляхом божого одкровення, через пророків), а й впливати на нього за допомогою молитви, ритуалів, магії, заклинань тощо.

Ретроальтернативістика – метод вивчення минулого, який заснований на припущеннях про те, як могли б розвиватися події за умови певних змін тих або інших факторів чи обставин.

Система прогнозування – система методів прогнозування і засобів їх реалізації, яка функціонує у відповідності з основними принципами прогнозування.

Середньостроковий прогноз – прогноз з періодом випередження від 1 року до 5 років (розраховується на перспективу не тільки кількісних, а й виникаючих якісних змін).

Складність об'єкта прогнозування – характеристика об'єкта прогнозування, яка визначає різноманітність його елементів, властивостей, відносин.

Соціальне передбачення – форма випереджаючого відображення дійсності, спрямована на визначення суспільних явищ, що відносяться до майбутнього або невідомі в даний момент, але піддаються виявленню і використанню в теорії і практиці управління.

Соціальне проектування – специфічна діяльність, пов'язана з науково-обґрунтованим визначенням параметрів формування майбутніх соціальних об'єктів або процесів з метою забезпечення оптимальних умов для виникнення, функціонування та розвитку нових або реконструйованих об'єктів.

Статистична інформація – сукупність відомостей соціально-економічного та політичного характеру, на основі яких здійснюються функції обліку, планування, управління і прогнозування.

Структура об'єкта прогнозування – спосіб внутрішньої організації і зв'язків елементів об'єкта прогнозування.

Суб'єкт прогнозування – організація, заклад, установа або окрема особа, яка здійснює розробку прогнозу.

Сценарій – опис логічної послідовності подій з метою визначення альтернатив розвитку великих систем типу міжнародних відносин, національної економіки, політичної сфери, соціальних відносин і т.п.; надає правдоподібний опис майбутніх подій зі встановленням ймовірного часу їх здійснення та зв'язків, у підсумку яких ці події можуть відбутися.

Тенденція – основний напрямок, закономірність розвитку явища.

Тренд – аналітичне або графічне представлення зміни змінної в часі, отримане в результаті виділення регулярної складової динамічного ряду.

Управління політичними проектами – це вид управлінської діяльності в політичній сфері, спрямований на вирішення політичних та інших завдань шляхом розробки і реалізації політичних проектів.

Утопічний підхід до майбутнього – уможливує уявлення людей про бажане майбутнє, відповідно до створених ними самими «ідеальних моделей» майбутнього; ці моделі зазвичай представляються як істинно наукові, але в дійсності такими не є, оскільки базуються не на знанні об'єктивних законів, а на суб'єктивних уявленнях про ідеальне майбутнє.

Утопія – довільне уявлення про бажане майбутнє, не пов'язане з провіденціалізмом, але не засноване на науковому розумінні закономірностей розвитку суспільства і природи.

Фактографічний метод прогнозування – метод, який базується на використанні джерел фактографічної інформації.

Фактор – причина, рушійна сила процесу або одна з основних його умов.

Футурологія – галузь наукових знань, що досліджує перспективи розвитку людства.

Футурофобія – страх перед майбутнім і страх перед невідомим новим.

Характеристика об'єкта прогнозування (ознака) – якісне або кількісне відображення будь-якої властивості об'єкта прогнозування; відповідно до природи і ступеню формалізації уявлення досліджуваної властивості, характеристики є або якісними, або кількісними; останні у разі зміни протягом періоду підстави та/або періоду випередження прогнозу називаються змінними об'єкта прогнозування (іноді – показниками).

Часовий ряд – ряд спостережень за значеннями деякого показника (ознаки) об'єкта прогнозування, упорядкований у хронологічній послідовності, тобто в порядку зростання параметру часу.